

Türkiye, Uzbekistan, Pakistan, Azerbaijan, Nigeria, India,
Philippines, Sri Lanka, Poland, Algeria, Romania, Iran,
Kazakhstan, Hungary, Northern Cyprus of Türkiye Republic.

INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON THEOLOGY AND ISLAMIC SCIENCES

MARCH 20-21, 2025
ESKİŞEHİR, TÜRKİYE

ISBN: 978-9952-8553-6-4

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-8553-6-4.2025.4539>.

EDITORS

ASSOC. PROF. YILMAZ ARI
PROF. DR. MUHAMMAD SAFDAR BHATTI

Türkiye, Uzbekistan, Pakistan, Azerbaijan, Nigeria, India,
Philippines, Sri Lanka, Poland, Algeria, Romania, Iran,
Kazakhstan, Hungary, Northern Cyprus of Türkiye Republic.

INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON THEOLOGY AND ISLAMIC SCIENCES

MARCH 20-21, 2025 || ESKİŞEHİR, TÜRKİYE
(ONLINE & FACE TO FACE PARTICIPATION)

ISBN: 978-9952-8553-6-4

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.30546/19023.978-9952-8553-6-4.2025.4539](https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-8553-6-4.2025.4539).

BZT TURAN
PUBLISHING HOUSE

INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON THEOLOGY AND ISLAMIC SCIENCES

MARCH 20-21, 2025

ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION

ZOOM & BAKU, AZERBAIJAN

CONGRESS PROCEEDINGS BOOK

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Yılmaz ARI
Prof. Dr. Muhammad Safdar BHATTI

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE®

TÜRKİYE, AZERBAIJAN

TR: +90543 671 0123 GR: +994 50 300 2920

petracongress@gmail.com

<https://www.petracongress.com/>

All rights reserved

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE®

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE

Publishing Date: 25.03.2025

E-ISBN: 978-9952-8553-6-4

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-8553-6-4.2025.4539>

CONGRESS ID

CONGRESS NAME

INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON THEOLOGY AND
ISLAMIC SCIENCES

DATE AND VENUE

MARCH 20-21, 2025

ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION (BAKU, AZERBAIJAN)

(FROM 15 DIFFERENT COUNTRIES)

*Türkiye, Uzbekistan, Pakistan, Azerbaijan, Nigeria, India, Philippines, Sri Lanka, Poland,
Algeria, Romania, Iran, Kazakhstan, Hungary, Northern Cyprus of Türkiye Republic.*

ORGANIZERS & PARTICIPANT INSTITUTIONS

Azerbaijan University, Azerbaijan

Bartın University, Türkiye

Mamun University, Uzbekistan

Anadolu University, Türkiye

Islamia University of Bahawalpur, Pakistan

Negeri Surabaya University, Indonesia

Presidents of Organization Committee

Assoc. Prof. Dr. Yılmaz ARI

Prof. Dr. Muhammad Safdar BHATTI

President of Scientific Committee

Assoc. Prof. Dr. Yılmaz ARI

Prof. Dr. Muhammad Safdar BHATTI

President of Coordinators' / General Coordinator

Dr. Baha Ahmet YILMAZ

ACCEPTED PAPERS

35 Turkish Participants

66 Foreign Participants

%65 Foreign Participant Rate

%35 Turkish Participant Rate

REFUSED PAPERS

2 Turkish Participants

EVALUATION PROCESS

All Submissions Have Passed a Double-Blind Referee Evaluation Process

All Responsibility for the Works Belongs to the Author

**ULUSLARARASI PETRA İLAHİYAT
VE İSLAMİ İLİMLER KONGRESİ
AKADEMİK TEŞVİK BELGESİ**

**20-21 MART 2025
YÜZ YÜZE & ÇEVİRİMİÇİ
ESKİŞEHİR, TÜRKİYE**

20-21 Mart 2025 tarihlerinde ZOOM üzerinden çevrimiçi ve Türkiye'nin Eskişehir kentinde yüz yüze olarak gerçekleştirilen Uluslararası Petra İlahiyat ve İslami İlimler Kongresi **YÖK ÜAK kuralları ve üniversiteniz yönetmeliğiniz gereği akademik teşvik kriterlerini sağlamaktadır.** Toplam 101 adet bildirinin yer aldığı kongre iki gün boyunca çevrimiçi ve yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir.

Türkiye dışından toplam **5 farklı ülkeden açılış konuşmacısı; 15 farklı ülkeden katılım (detaylar kongre bildiri kitabında yer alan kongre programında yer almaktadır)** sağlanmış olup, 101 adet bildirinin 66 tanesi yabancı, 35 tanesi Türk katılımcı tarafından sunulmuştur. Kongrenin yabancı katılımcı oranı %65'tir.

Bu belge ilgili üniversitenin akademik teşvik komisyonuna takdim edilmesi üzerine verilmiş.

İlgili bilgilerin detayları kongre bildiri kitabının künye kısmında yer almaktadır.

Kongremize ilginiz için teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Bu belge 20-21 Mart 2025 tarihleri arasında Anadolu Üniversitesi'nde verilmiştir.

İLETİŞİM

E-mail: petracongress@gmail.com

Phone: +90(543) 671 0123

<https://www.petracongress.com/>

SCIENTIFIC AND ORGANIZATION COMMITTEES

Prof. Dr. Muhammad Safdar BHATTI - Islamic University of Bahawalpur, Pakistan

Prof. Dr. Mutim MATUL FAIDAH - Negeri Surabaya University, Indonesia

Prof. Dr. Farooq BASHIR - Islamic University of Bahawalpur, Pakistan

Prof. Dr. Azam MUNIR - Government Muslim College, Pakistan

Prof. Dr. Ali Rıza GÜL - Eskisehir Osmangazi University, Turkey

Assoc. Prof. Dr. Yılmaz ARI - Eskisehir Osmangazi University, Turkey

Assoc. Prof. Dr. Muhammed Ali YILDIZ - Bartın University, Turkey

Prof. Dr. Zafer ADILOV - Mamun University, Uzbekistan

Assoc. Prof. Dr. Vesile ŞEMŞEK - Ahi Evran University, Turkey

Dr. Nuray AŞANTUĞRUL - Independent Researcher, Turkey

Prof. Dr. Behram YULDASEV - Mamun University, Uzbekistan

Prof. Siddhartha Shekhar BISWAS - Matuail Jazi Abdul Latif Bhuiyan University, Bangladesh

Assoc. Prof. Dr. Elvin TALISINSKI - Azerbaijan University, Azerbaijan

Prof. Dr. Kabil ALIYEV - Baku State University, Azerbaijan

Prof. Dr. Rakesh PATIL - University of Pune, India

Prof. Dr. Dervish ALIMİ - University of Tetovo, Macedonia

Prof. Dr. Calin SCRIPCARU - Institute of Forensic Medicine, Romania

Assoc. Prof. Dr. Abdullazadə Nazilə Əbdül qızı - Azerbaijan State Pedagogical University

Assoc. Prof. Dr. Aygün EZIMOVA - Baku State University, Azerbaijan

Dr. Boudra ABDELLATIF - Tiaret University, Algeria

Dr. Ulker IMAMELIYEVA - Baku State University, Azerbaijan

Dr. Mohammad ALAWAMLEH - Madabai American University, Jordan

Dr. Hamza Rehman BUTT - GIFT University, Pakistan

Dr. Joy Ifeanyi Osarumwense JOSEPH - Stellenbosch University, South Africa

Dr. Merati RACHID - Tiaret University, Algeria

Dr. Şahin CİNCİOĞLU - Edirne High School, Türkiye

CONTENTS

IN THE EXAMPLE OF THE VERSE(S) 'EVERY SOUL WILL TASTE DEATH' AN APPROACH TO TAKRĀR AL-QUR'ĀN WITHIN THE FRAMEWORK OF NEUROSCIENCE DATA

Prof. Dr. Sevgi TÛTÛN

MUHAMMED EMĪNEL-HERERĪ'S TAFSĪR AND APPROACH TO THE SCIENCE OF MÛNASEBĀTÛ'L- QUR'AN

Ömer Bekir Tunçer

Mehmet Demirci

OSMANLI PARA VAKIFLARININ TARİHİ VE MODERN FİNANSAL SİSTEMLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Dr. Ahmet Kavut¹

TELHİSÛ'L-MİFTĀH ŞERHLERİNDE 'EL-HAMDÛ LİLLĀH' İFADESİNİN DİLBİLİMSEL VE TEOLOJİK ANALİZİ

Nihat TARI

HALİFE MEHDÎ'NİN EHL-İ BEYT POLİTİKASI VE YAKÛB BİN DAVÛD'UN ROLÜ*

Ayşe TEKTEN

Prof. Dr. Mehmet DALKILIÇ

RÖNESANS FELSEFESİNDE YÜCELTİLEN İNSAN VE DİNİN YENİDEN YORUMU

Dr. Öğr. Üyesi Erdoğan Serdar ÇALIK

The Dynamics Causing the Intellectual Transformation Processes of the Islamic Society

Recep TOMBAŞ

OLAĞANÜSTÛ İÇERİKLİ RİVAYETLER BAĞLAMINDA I. BAĞDAT KUŞATMASININ SON ZAMANLARI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME*

Ümmü Habibe SERKAN

Prof. Dr. Mehmet DALKILIÇ

MAKÂSİDÎ TEFSİRDE YÖNTEM

Musa Öztürk

ARAP DİLİNDE TEMENNÎ VE TERECCÎ SANATLARI VE BU İKİ SANATIN KARŞILAŞTIRILMASI

Prof. Dr. Ahmet TEKİN¹, Ali SUNTAY²

TÂHİR B. HÜSEYİN'İN OĞLUNA YAPMIŞ OLDUĞU NASİHATA AİT METİN VE İÇERİĞİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Fatih OKTAY

Prof. Dr. Mehmet DALKILIÇ

EĞİTİM-ÖĞRETİMDE VAKF-I İHTİBÂRİNİN ROLÜ VE KUR'AN TİLAVETİNDEKİ ÖNEMİ

Dr. Öğr. Üyesi İhsan Sütşurup *

ELATIONS BETWEEN THE QURRĀ AND THE POLITICIANS IN THE FATIMID ERA

Asst.Prof.Dr. Lokman Yilmaz^{1*}

HIDĀYAT AL-ĤIKMA LITERATURE IN TURKEY'S MANUSCRIPT LIBRARIES

Abdalrahman J K SULAIMAN

HİCRETİN TAKVİM OLARAK KABÛLÜ

Sedat BARAN

ARAP DİLİNDE TEMENNÎ VE TERECCÎ SANATLARI VE BU İKİ SANATIN KARŞILAŞTIRILMASI

Prof. Dr. Ahmet TEKİN¹, Ali SUNTAY²

Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, Mardin / Türkiye. orcid.org/0000-0002-3402-2895

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi Artuklu
Mardin/ Türkiye. orcid.org/0000-0003-1997-9805

Özet

Bu araştırmada Arap dilindeki temennî ve tereccî sanatları, bu iki anlamı ifade etmek için kullanılan edatlar ve bu olgular arasındaki anlam farklılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Temennî, gerçekleşmesi imkânsız veya uzak bir ihtimal olarak görülen arzuları ifade ederken, tereccî, gerçekleşmesi mümkün ancak kesin olmamakla birlikte umut edilen durumları dile getirir. *تَيْل* edatı temennîyi, *لَعَلَّ* ve *يَسْعَى* edatları ise tereccîyi ifade etmek için kullanılır. Ayrıca, istifham anlamını ifade etmek için vaz edilen *لَهْ* edatı ile cümleye şart manasını katmak için kullanılan *وَلَوْ* edatı kimi zaman bazı karinelerin varlığı sebebiyle kendi asli anlamlarından çıkarak temennî anlamını kazanmaktadır. Çalışmamızda, bu edatların Kur'an-ı Kerîm ve klasik Arap şiirindeki kullanımları karşılaştırmalı olarak ele alınmakta ve bu iki sanatın belâgat açısından nasıl bir etki oluşturduğu ortaya konmaya çalışılmaktadır. Ayrıca bu çalışmayla, temennî ve tereccî kavramlarının belâgat açısından incelenmesi neticesinde mevcut literatüre yeni bir bakış açısı kazandırmak ve bu iki olguyu ifade etmek için kullanılan edatlara dair daha kapsamlı bir çerçeve sunarak alana katkı sunmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Belâgat, Temennî, Tereccî, Kur'an, Şiir.

THE ARTS OF TEMENNÎ AND TERAJJÎ IN ARABIC LANGUAGE AND COMPARISON OF THESE TWO ARTS

Abstract

In this study, the arts of wishful thinking and tajiî in the Arabic language, the prepositions used to express these two meanings, and the differences in meaning between these phenomena were tried to be revealed. While wishful thinking refers to desires that are seen as impossible or distant possibilities, tajiî refers to situations that are hoped for but not certain to be realized. The preposition *تَيْل* is used to express wish, while the prepositions *لَعَلَّ* and *يَسْعَى* are used to express tajiî. In addition, the preposition *لَهْ*, which is used to express the meaning of resignation, and the preposition *وَلَوْ*, which is used to add the meaning of condition to the sentence, sometimes leave their original meanings due to the presence of some presumptions and acquire the meaning of wish. In this study, the use of these prepositions in the Holy Qur'an and classical Arabic poetry is discussed comparatively and the effect of these two arts in terms of eloquence is tried to be revealed. In addition, this study aims to provide a new perspective to the existing literature by analyzing the concepts of wishful thinking and tajiî in terms of rhetoric and to contribute to the field by providing a more comprehensive framework for the prepositions used to express these two phenomena.

Keywords: Arabic Language, Rhetoric, Temennî, Terajjî, Qur'an, Poetry.

Giriş

Dil, insanların düşüncelerini, duygularını ve arzularını ifade etmek için geliştirdiği en güçlü araçlardan biridir. Arap dili ise, zengin tarihi, kültürel derinliği ve edebî mirasıyla insanlık tarihinde benzersiz bir yere sahiptir. Yüzyıllar boyunca medeniyetlerin, felsefenin, bilimin ve edebiyatın gelişimine yön veren Arapça, yalnızca iletişim aracı olmanın ötesinde, düşünce ve duyguların en incelikli ifadesi haline gelmiştir. Bu bağlamda, Arap edebiyatının belâgat geleneği, üslup ve anlatımda derin bir estetik anlayış ortaya koyar.⁸⁵

Bu zengin dil ortamında, özellikle edebî metinlerde temennî ve tereccî kavramları anlatım gücünü artıran iki önemli üslup unsurudur. Temennî, gerçekleşmesi imkânsız ya da çok uzak bir ihtimal olarak görülen şeylerin dile getirilmesi anlamına gelirken; tereccî, gerçekleşmesi mümkün olan, ancak kesin olmayan bir beklenti veya ümit anlamı taşır.⁸⁶ Bu iki kavram arasındaki fark, yalnızca nesnel bir gerçekleşme ihtimaliyle değil, aynı zamanda konuşmacının psikolojisi, anlatım amacı ve bağlamıyla da ilişkilidir. Bir anlatıcı, temennî edatlarını kullanarak gerçekte mümkün olmayan bir durumu arzuluyormuş gibi gösterebilirken, tereccî edatlarıyla gerçekleşme umudu taşıyan bir beklentiye ifade edebilir.⁸⁷

Arap dili belâgatinde temennî ve tereccî ifadeleri, kullanılan edatlar bakımından da ayrışır. ليت edatı temennînin en belirgin edatı olup, mümkün olmayan ya da gerçekleşmesi çok zor olan arzular için kullanılır.⁸⁸ Öte yandan, لعل ve لعسى edatları, genellikle tereccî anlamı taşır ve anlatıcının gerçekleşmesini umut ettiği şeyleri ifade etmek için tercih edilir. Ancak bazı durumlarda, dilin estetik yapısını güçlendirmek amacıyla bu edatlar birbirinin yerine de kullanılabilir.⁸⁹

Bu Araştırmada, temennî ve tereccî kavramlarının dilbilimsel ve belâğî yönleri ele alınarak, kullanılan edatlar ve bunların işlevleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, bu iki anlatım biçiminin belâgat açısından karşılaştırılması yapılarak, Arap dilinde ve özellikle Kur'an'ı Kerimde nasıl kullanıldığı örneklerle açıklanacaktır. Böylece, dilin ifade gücünü şekillendiren unsurlardan biri olan bu üslup sanatlarının inceliklerine ışık tutulması amaçlanmaktadır.

1. Arap Dilinde Temennî

1.1. Temennî, gerçekleşmesi mümkün ya da imkânsız olan bir şeyi arzulamak ve istemektir. Kelimenin kökeni “(م ن ي)” olup, fiil formu “يَتَمَنَّى” şeklinde kullanılır. Temennî, yalnızca bir dilsel ifade olmanın ötesinde, bireyin iç dünyasında duyduğu arzu ve hayalleri yansıtan psikolojik bir durumu da ifade eder. Bu bağlamda, temennî edilen şey çoğunlukla gerçekleşmesi beklenmeyen, uzak veya pratikte mümkün

85 Ahmet b. İbrahim b. Mustafa Hâşimî, *Cevâhiru'l-belâgati fi'l-Beyâni ve'l-Meânî ve'l-Bedî*, ed. Dr. Yusuf sumeyli (Beyrut: el-Mektebetu'l-Asriyye, 2005), 74; Ali Suntay, *Arap Dili Gramer Tarihinde Kısâ'ın Münazaraları*, ed. Doç. Dr. Emin Cengiz (Ankara: İlahiyat, 2024), 13; Hakkı Dursun Yıldız, “Arap”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1991), 3/172-276.

86 Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. Abdillâh b. Hişâm el-Ensârî el-Misrî, *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârib*, ed. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid (Beyrut-Lübnan: Dar İbn kesir, 2015), 1/302-303.

87 Ebû Ya'kûb Yûsuf b. Ebî Bekr b. Muhammed b. 'Alî es-Sekkâkî el-Harzemî el-Hanefî es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-'Ulûm* (Beyrut: Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 1987), 3/307; b. Hişâm el-Ensârî el-Misrî, *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârib*, 1/302; Mustafa Galâyîni, *Câmiu'l-Durûsi'l-Arabîyyeti*, ed. Ali Süleyman Şubârâ (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 2017), 1/302.

88 Muhammed b. Eydemir el-Musta'simî Muhammed b. Eydemir, *ed-Durru'l-Ferîd ve Beytu'l-Kâsîd*, ed. Kâmil Selmân el-Cebûrî (Beyrut: Dar el-Kutubu'l-İlmiyye, 2015), 9/483.

89 Semîn el-Halebî, *ed-Durru'l-Masûn fi 'Ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn*, ed. Dr. Ahmed Muhammed el-Harrât (Dimaşk: Dâru'l-Kalem, 2016), 9/483; b. Hişâm el-Ensârî el-Misrî, *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârib*, 1/300.

olmayan bir durumdur.⁹⁰ Temennî, bazen pişmanlık duygusuyla da birlikte anılabilir. Kişi, yaptığı bir şeyden dolayı pişmanlık hissedebilir ve onun hiç gerçekleşmemiş olmasını temennî edebilir.⁹¹ Kur'ân-ı Kerîm'de temennî üslubu çeşitli bağlamlarda kullanılmış olup, şu ayet buna örnek gösterilebilir: “يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُنْث مَعَهُمْ فَأَقُورَ قُورًا عَظِيمًا” “*Keşke ben de onlarla birlikte olsaydım da büyük bir başarı kazansaydım!*”⁹² Temennî, gerçekleşme ihtimali açısından iki gruba ayrılmaktadır: Gerçekleşmesi imkânsız olan temennî ve Gerçekleşmesi mümkün ancak düşük ihtimal olan temennî. Bu iki kısmı gerek ayeti kerimelerden gerekse cahiliye dönemi şiirleri ve arap meselleriyle örnekendirerek detaylı bir şekilde kaleme almaya çalıştık.⁹³ Temennî edilen şeyin tamamen imkansız olduğu durumlar olabilir. Bu tür temennîler, kişiyi bir tür hayali dilek içinde gösterir. Örneğin, لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا “*Keşke gençlik bir gün geri gelse*”⁹⁴, bu, doğrudan imkansız olan bir temennîyi-arzulamayı ifade eder.⁹⁵

Gerçekleşme olasılığı mümkün, fakat uzak olan durumlar da temennî için söz konusu olabilmektedir. Ancak bu gerçekleşme olasılığı çok düşüktür. Kişi, bu durumu dile getirirken aslında gerçekleşmesini umduğu bir şey ifade eder.⁹⁶ Örneğin; لَوْ أَن لِي مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ “*Keşke bana da Karun'a verilenin benzeri verilseydi*”⁹⁷, burada temennî, gerçekleşmesi çok zor bir durumu ifade etmektedir.⁹⁸

1.2. Temennî Edatları: Temennî edatları Arapçanın dil yapısında önemli bir yer tutar ve farklı dilsel özellikler, temennînin anlamını daha belirgin hale getirebilir. Asıl temennî edatı لَيْت dir. Başka manalarda kullanıldığı gibi temennî edatı olarak da kullanılan edatlar arasında لَوْ، هَلْ ve لَعَلَّ gibi edatlardır. Aşağıda her bir temennî edatının Arapça örnekler ve anlamlarıyla detaylı açıklamalarıyla birlikte verilecektir.⁹⁹

1.2.1. لَيْت: Temennî edatı, bir şeyin gerçekleşmesi imkansız veya çok zor olduğu durumlarda kullanılır. Genellikle geçmişe yönelik, gerçekleşmesi mümkün olmayan bir dileği ifade eder.¹⁰⁰

Arapça Şiir Örneği: لَا لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا “*Keşke gençlik bir gün geri gelse*” Açıklama: Bu dizede, geçmişteki gençlik döneminin geri gelmesi temennî edilmiştir, ancak bu temennî imkansız bir arzuyu yansıtır.¹⁰¹

90 Ebû'l-Munzir Seleme b. Muslim b. İbrâhîm es-Suhârî, *el-İbâne fi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, thk. 'Abdulkerîm Halîfe vd. (Meskat-Umman: Vizâretu't-Turâsî'l-Kavmiyyî ve's-Sekâfeti, 1999), 2/323.

91 Suhârî, *el-İbâne fi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, 2/323.

92 en-Nisa 4/73.

93 Mustafa el-Galâyîni, *Camiud Durusil Arabiyye* (Beyrut: ed-Dar en-Nemuzeciyye, 1994), 700; Muhammed b. Eydemir el-Musta'simî Muhammed b. Eydemir, *ed-Durru'l-Ferîd ve Beytu'l-Kâsîd*, ed. Kâmil Selâm el-Cebûrî (Beyrut: Dar el-Kutubu'l-İlmiyye, 2015), 2/287; Muhammed b. Arefe Dusûkî, *Hâşiyetud-Dusûkî Ala Muhtasari'l-Meânî Li Saduddin el-Teftezânî*, ed. Abdulhamit Henâvî (Beyrut: el-mektebetu'l-Asriyye, ts.), 2/318; Dr. Ahmet Muhtar Abdulhamit Ömer, *Mu'cam el-Luğa el-'Arabiyya el-Mu'âsira* (Riyad: Alemu'l-Kutubi, 2008), 3/2130.

94 Muhammed b. Eydemir, *ed-Durru'l-Ferîd ve Beytu'l-Kâsîd*, 5/89.

95 Muhammed b. Yûsuf b. 'Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî Ebû Hayyân, *et-Tezyîl ve't-tekmîl fi şerhi't-Teshîl*, ed. Dr. Hasan Hindavî (Dimaşk; Riyad: Dâru'l-kalem; Dâru Künûzü İşbiliye, 1997), 5/22.

96 Kayapınar, Mustafa, Belagatta Temennî Üslubu, Cumhuriyet Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi, 2011, Cilt: XV, Sayı: 2, Sayfa: 170.

97 el-Kasas 28/79.

98 Ahmed Maylûb es-Sayyâdî er-Rufâî, *Asâlib Belâghiyya, el-Fasâha - el-Belâgha - el-Ma'ânî* (Kuveyt: vekaletu'l-Matbuat, 1982), 1/127; Hâşimî, *Cevâhiru'l-belâgati fi'l-Beyâni ve'l-Meânî ve'l-Bedî*, 1/87.

99 Hâşimî, *Cevâhiru'l-belâgati fi'l-Beyâni ve'l-Meânî ve'l-Bedî*, 1/87.

100 Galâyîni, *Câmiu'l-Durûsi'l-'Arabiyyeti*, 700.

101 b. Hişâm el-Ensârî el-Misrî, *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârîb*, 1/299; Galâyîni, *Câmiu'l-Durûsi'l-'Arabiyyeti*, 700.

Ayet Örneği: يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَتَوَّرَ عَظِيمٌ “*Keşke ben de onlarla olsaydım, o zaman büyük bir kazanç elde ederdim.*”¹⁰² Açıklama: Burada temennî edilen şey gerçekleşmesi imkansız bir durumu ifade eder. Kişi, geçmişteki bir duruma geri dönmeyi arzu etmektedir, ancak bu durum artık mümkün değildir.¹⁰³

1.2.2. هل edatı, aslen bir soru edatı olarak kullanılsa da bazı durumlarda temennî anlamı taşır. Bu kullanımı özellikle duygusal ve şiirsel bir bağlamda ortaya çıkar.¹⁰⁴

Arapça Şiir Örneği: فهل من مبارزٍ “*Bana meydan okuyacak biri var mı?*”¹⁰⁵ Açıklama: Burada temennî, bir meydan okuma beklentisiyle ifade edilmiştir. Kişi, birinin ona meydan okumasını istemektedir, ancak bu meydan okuma hala gerçekleşmediği bir durumda söylenmiştir.

Ayet Örneği: فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا “*Keşke bize şefaate edecek şefaatchiler olsa da bize şefaate etseler.*”¹⁰⁶ Açıklama: Buradaki temennî, şefaate eden kişiler bulunmasını dilemekte, ancak bu durum gerçekleşmesi çok uzak ve belirsiz bir arzudur.¹⁰⁷

1.2.3. لو edatı, aslen şart edatı olmasına rağmen bazı durumlarda temennî anlamı taşıyabilir. Bu edat, gerçekleşmesi zor ya da olasılığı çok düşük olan bir durumu ifade etmek için kullanılır.¹⁰⁸

Arapça Şiir Örneği:

فَيُخْبِرُ بِالذَّنَائِبِ أَيُّ زِيرٍ *** فَلَوْ نُبِشَ الْمَقَابِرُ عَنْ كَلْبٍ
وَكَيْفَ لِقَاءٍ مَنْ تَحْتَ الْقُبُورِ *** يَوْمَ السَّعْتِمْ لَقَرَّ عَيْنًا

Manası; “Eğer Kuleyb’in mezarı açılrsa da, Zenâib’de (yaşananları) öğrense, hangi savaşçı zir (Kükreme)olduğu anlaşılır. Şa ‘samayn günüyle gözü aydın olurdu, Ama mezarın altındakinin uluşması nasıl mümkün olur?” Beyitte istihsad ise; Şair Kuleyb’in mezarının açılıp ve yüz yüze karşılaşıp kimin daha cesur olduğunu kanıtlanmasını arzulamış ve aynı şiirde kendisi mezardakilerle nasıl görüşülür diyerek durumun imkansız olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁹

Ayet Örneği: ۱۱۰ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ “*Ah keşke bizim için (Dünyaya) bir dönüş daha olsa da müminlerden olsak*” İstihad; Mümin olmayanlar ahirette dünyaya dönüp iman etmeyi ve iman üzere ölmeye arzulayacaklarını Allah cc haber vermiştir. Ancak bu arzunun gerçekleşme ihtimali yoktur.¹¹¹

1.2.4. لعل edatı, aslında ümit ve olasılık ifade eder. Ancak bazen temennî anlamı taşıyan bir edata dönüşebilir. Bu edat, özellikle gelecekte gerçekleşmesi umulan bir durumu ifade etmek için kullanılır.

102 En-Nisa 4/73.

103 b. Hişâm el-Ensârî el-Mısırî, *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârîb*, 1/299; Galâyînî, *Câmiu'l-Durûsi'l-Arabîyyeti*, 700.

104 Galâyînî, *Câmiu'l-Durûsi'l-Arabîyyeti*, 700.

105 Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn 'Abdurrahmân b. 'Alî b. Muhammed el-Bağdâdî İbnü'l-Cevzî, *el-Mudhiş*, ed. Mervân Kabbânî (Beyrut: Dar el-Kutubu'l-İlmiyye, 1405/1985), 1/248.

106 el-A 'râf 7/53.

107 Ebû'l-Yumn 'Abdurrahman b. Muhammed Ebû'l-Yumn el-'Uleymî, *Fethu'r-Rahmân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, ed. Nûruddîn Tâlib (Dimaşk: Darun-Nevâdir, 2009), 2/528.

108 b. Hişâm el-Ensârî el-Mısırî, *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârîb*, 1/282; Galâyînî, *Câmiu'l-Durûsi'l-Arabîyyeti*, 700.

109 b. Hişâm el-Ensârî el-Mısırî, *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârîb*, 1/282-283; Galâyînî, *Câmiu'l-Durûsi'l-Arabîyyeti*, 700.

110 eş-Şûrâ 42/102.

111 Ebû'l-Berekât 'Abdullâh b. Ahmed en-Nesefî, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, thk. Yûsuf 'Alî Budeyvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Ṭayyib, 1998), 2/571; b. Hişâm el-Ensârî el-Mısırî, *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârîb*, 1/282.

Arapça Şiir Örneği: لَعَلِّي إِلَى مَنْ قَدْ هَوَيْتُ أَطِيرُ *** لَعَلِّي يَا هَمَّانُ ابْنُ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغَ الْأَسْبَابَ Manası; “Ey Bağirtlak kuşu sürüsü, bana kanatlarını vermeniz yokmu, Umarımki onlarla sevdiğime uçarım.” Burada temennî, sevilen kişiye ulaşma arzusunun ifade eder, ancak bu durum gerçekleşmesi zor bir arzudur.¹¹²

Ayet Örneği: وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَمَّانُ ابْنُ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغَ الْأَسْبَابَ “Firavun Ey Hâmân bana bana yüksek bir kule inşa et belki göklerin yollarına “Musa’nın rabbini görürüm” erişirim. Ayeti kerimedeki istişhadımız, Firavun veziri hamandan bir kule inşa ettirmesini ve göklere çıkıp Hz. Musa’nın rabbini görmeyi arzulanmıştır. Fakat bu arzusu imkansız bir temennîdir.¹¹⁴

2. Arap Dilinde Tereccî

2.1. Tereccî kelimesi, “رَجِي” kökünden olup, sevilen ve gerçekleşmesi mümkün olan bir şeyin beklenmesi anlamına gelen sâbit bir fiildir.¹¹⁵ Tereccî, arzulanan ancak gerçekleşmesi mümkün ve beklenen bir durumdur. Zor bir hedef olmayıp gerçekleşmesi muhtemel ve yakın bir ihtimaldir.¹¹⁶ Kur’ân-ı Kerim’de tereccî üslubuna çeşitli ayetlerde rastlanmaktadır. Örneğin: “لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُخْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ” “Sen bilemezsin; belki Allah bundan sonra yeni bir durum ortaya çıkarır.”¹¹⁷ “وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ” “Medyen’e doğru yöneldiğinde, ‘Umarım Rabbim beni doğru yola iletir’ dedi.”¹¹⁸ Bu ifadeler, tereccînin belâgat yönünü ve gerçekleşme ihtimali yüksek olan durumlarla ilişkilendirildiğini göstermektedir.¹¹⁹

2.2. Edatları: Tereccînin edatları iki tane olup, belâgat ve anlam derinliği açısından tereccî üslubunun temel araçları arasında yer alır ve cümlede beklenti, ümit veya endişeyi ifade etmek için kullanılırlar.¹²⁰

۲.2.1. لَعَلَّ: İsmi fiil gibi hareket etmesini sağlayan nasih “değiştirici” edatlardan biri olup, “إن وأخواتها” “İnne ve kardeşleri” grubuna dahildir. Tereccî “ümit” ve beklenti anlamı taşır ve gerçekleşmesi zor ancak arzu edilen bir durumu ifade eder.¹²¹ Bazende işfak dediğimiz yani olmasını sevmediğimiz hasıl olmasından korktuğumuz durumlarda da kullanılır. Örneğin: فَلَعَلَّكَ بَاحِعٌ تَفْسِكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ “Durum böyleyken bu son kitaba inanmazlarsa arkalarından üzümlere neredeyse kendini helâk edeceksin” İsim cümlesine gelir ve örnek olarak şu şekilde kullanılır: لَعَلِّي أَنجَحَ فِي دُرُوسِي “Belki derslerimde başarılı olurum.” Örneklerde görüldüğü gibi لَعَلَّ edatından sonra gelen durumlar hasıl olması mümkün durumlardır.¹²³

112 b. Hişâm el-Ensârî, *tel-Hisu eş-Şevâhidi ve Tel-Hisu'l-Fevâidi*, ed. Dr. Abbas Mustafa es-Sâlihî (Dımaşk: Dar el-Kita-bi'l-Arabî, 1986), 1/141; Zâhir Şevket el-Beyâtî, *Edevâtü'l-İ'râbi* (Beyrut: Macd El-Mu'assasah El-Cami'iyah lil-Dirasat ve-en-Neşr ve-el-Tazî, 2005), 1/255; Galâyînî, *Câmiu'l-Durûsi'l-Arabiyyeti*, 1/132.

113 el-Mü'min 40/36.

114 b. Hişâm el-Ensârî el-Mısırî, *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'ârîb*, 1/302.

115 Ahmet b. Ömer b. Musait Hâzîmî, *Fethu Rabbi'l-Beriyeti fi Şerhi Nazmi'l-Acrumiyyeti* (Mekke: Mektebetü'l-Esedî, 2010), 1/384; Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed b. el-Herevî el-Ezherî, *Tehzîbu'l-Luğa*, thk. Muhammed 'Avd Mir'ab (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 2001), 1/124.

116 Hâzîmî, *Fethu Rabbi'l-Beriyeti fi Şerhi Nazmi'l-Acrumiyyeti*, 1/384; Galâyînî, *Câmiu'l-Durûsi'l-Arabiyyeti*, 700.

117 et-Talâk 65/1.

118 el-Kasas 28/22.

119 Hâzîmî, *Fethu Rabbi'l-Beriyeti fi Şerhi Nazmi'l-Acrumiyyeti*, 1/384; Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım el-Asîmî, *Hâşiyetu'l-Acrumiyye*, ts., 77; Abdurrahman b. Hasan Habenneke el-Meydânî Dımaşkî, *el-Belâgatu'l-Arabiyye* (Dımaşk: Daru'l-Kalem, 1996), 1/202; Galâyînî, *Câmiu'l-Durûsi'l-Arabiyyeti*, 700.

120 Hâşîmî, *Cevâhiru'l-belâgati fi'l-Beyânî ve'l-Meânî ve'l-Bedî*, 1/95; Galâyînî, *Câmiu'l-Durûsi'l-Arabiyyeti*, 700.

121 İbrâhîm b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb b. Kayyım el-Cevziyye Burhânuddîn İbn Kayyım, *İrşâdu's-Sâlik ilâ Halli Elfîyeti İbn Mâlik*, ed. Muhammed b. 'Avd b. Muhammed es-Sehlî (Riyad: Edvâu's-Selef, 1954), 1/231.

122 el-Kehf 18/6.

123 Hâzîmî, *Fethu Rabbi'l-Beriyeti fi Şerhi Nazmi'l-Acrumiyyeti*, 1/384; Ebû Hafs Sirâc ed-Dîn 'Omar b. 'Alî b. 'Âdil el-Hanbelî ed-Dimeşkî en-Nu'mânî İbn 'Âdil, *el-Lubâb fi Ulûmi'l-Kitâb*, ed. 'Âdil Ahmed 'Abdulmevcûd (Beyrut: Dâ-

2.2.2. عسى: الرجاء “*recâ/ümit*.” fiillerinden biri olup, câmid “*çekimlenmeyen*” fiillerden biri olup كاد “Kâde ve kardeşleri.” grubuna girer. Hem olumlu beklenti “*ümit*” hem de olumsuz beklenti “*İşfak*” anlamını ifade edebiliyor: Olumlu “*tereccî*” kullanımı: عسى الخير يعم “Belki iyilik yayılır.” Olumsuz “*İşfak*” beklenti için kullanımı: عسى أن تحبوا شيئاً وهو شر لكم “Belki bir şeyi seversiniz ama o sizin için kötüdür.”

3. Temennî ile Tereccî Sanatlarının Karşılaştırılması

Temennî ile tereccî arasındaki anlamsal fark, istenilen şeyin gerçekleşme ihtimalinin yakınlığı ya da uzaklığı, yani temennî edilen şeyin mümkün olup olmamasıyla ilgilidir.¹²⁴ Ancak bu durum ne akıl ölçütleriyle ne örf ne de gerçeklik çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu konuda esas belirleyici olan, söz konusu ifadeleri ortaya koyan konuşmacının psikolojisidir; çünkü bu anlatım biçimleri onun niyetini ve algısını yansıtan birer ifade aracıdır.¹²⁵

Bu temele dayanarak, kimi zaman bu iki anlatım şekli birbirinin yerine geçebilir ve böyle bir durumda yakın olana mesafe koymak ya da mümkün olanı imkânsız gibi hissettirmek için her birinin kullanımına dair haklı gerekçeler bulunabilir.¹²⁶ Temennîde bulunan bir konuşmacı, kullandığı kelimeleri belirli bir amaç doğrultusunda seçer ve bu amaç, gerçekleşme ihtimali uzak bir düşünce olarak belirebilir; tıpkı temennînin gerçekleşme ve vuku bulma açısından uzak olması gibi.¹²⁷

Bu anlatım biçiminde dil zihinde, kalpte ve ruhta mevcut olan anlamları yansıtan bir araç olarak kendini gösterir ve bu sebeple sürekli yenilenen, hayal gücüyle iç içe geçmiş bir yapıya sahiptir. Böylece, uzak ve olağanüstü bakış açılarına açılan bir dünyanın kapısını aralar. Estetik anlam taşıyan işaret edici anlatım biçiminin işlevi, olağanüstü ve betimleyici dilin işlevinden kaynaklanır; zira bu dil, sembolizme yaklaşan ve gerçekçi anlatımın sınırlarını aşan bir anlam dünyasına işaret eder.¹²⁸

Temennî üslubu, insan psikolojisinin gizemlerine ulaşmaya çalışan bir anlatım şeklidir ve aynı zamanda toplumsal değişimin özünü kavrama çabası taşır. Çünkü bu üslup, toplumdaki dönüşüm hareketlerini anlamlandırmayı bir amaç ve gaye olarak görür.

Sonuç

Temennî ve tereccî, Arap dili belâgatinde anlatımın gücünü artıran ve metnin estetik yapısını derinleştiren iki önemli üslup sanatıdır. Bu iki kavram arasındaki temel fark, ifade edilen arzusun gerçekleşme ihtimalidir. Temennî, gerçekleşmesi imkânsız veya uzak ihtimalli dilekleri ifade ederken; tereccî, gerçekleşmesi beklenen ancak kesinliği bulunmayan ümitleri dile getirir. Bu ayrım, yalnızca dilbilgisel bir mesele değil, aynı zamanda konuşmacının psikolojik durumu, anlatım amacı ve bağlamla da doğrudan ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma boyunca, temennî ve tereccîyi ifade etmek için kullanılan edatlar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. ليت edatı, temennîyi ifade eden en belirgin araç olup, genellikle geri dönüşü olmayan veya uzak ihtimalli arzular için kullanılır. عسى edatları ise tereccî anlamı taşıyarak, gerçekleşme ihtimali olan beklentileri ifade eder. Ancak bazı durumlarda, özellikle belâgat açısından üslubun güçlendirilmesi amacıyla, bu edatlar birbirinin yerine kullanılabilir. Bunun yanında, هل ve لو gibi edatlar da bazı

ru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1998), 3/231.

124 es-Sayyâdi er-Rufâi, *Asâlib Belâghiyya, el-Fasâha - el-Belâgha - el-Ma'ânî*, 1/126.

125 es-Sayyâdi er-Rufâi, *Asâlib Belâghiyya, el-Fasâha - el-Belâgha - el-Ma'ânî*, 1/126.

126 Ebû Hâmid Bahâ'uddîn Ahmed b. 'Alî b. 'Abdilkâfi es-Subkî el-Misrî Bahâ'uddîn es-Subkî, *'Arûsu'l-Efrâh fî Şerhi Telhîsi'l-Miftâh*, thk. Dr. 'Abdulhamîd Hindâvî (Beyrut: el-Mektebetu'l-'Asriyye, 2003), 1/421.

127 Bahâ'uddîn es-Subkî, *'Arûsu'l-Efrâh fî Şerhi Telhîsi'l-Miftâh*, 1/421.

128 Hâşimî, *Cevâhiru'l-belâgati fî'l-Beyânî ve'l-Meânî ve'l-Bedî*, 1/95.

bağlamlarda temennî anlamı kazanarak anlatımı daha derin ve etkileyici hale getirildiği sonucuna varılmıştır.

Temennî ve tereccînin kullanım alanları incelendiğinde, bu sanatların özellikle edebî metinlerde, şiirlerde ve Kur'an-ı Kerim'de etkili bir biçimde kullanıldığı görülmektedir. Kur'an-ı Kerim'de, temennî ve tereccî edatları bazen bir ümitsizliği veya pişmanlığı ifade ederken, bazen de bir duanın veya umudun dile getirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Özellikle ليت edatının, geri dönüşü olmayan durumları vurgulamak için tercih edildiği; لعل ve عسى edatlarının ise Allah'ın rahmeti ve umudu ifade eden bağlamlarda sıkça yer aldığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya koyduğu temel sonuçlardan biri, temennî ve tereccî arasındaki ayrımın yalnızca dilbilgisel bir mesele olarak değerlendirilmemesi gerektiğidir. Konuşmacının veya anlatıcının duygu durumu, toplumsal bağlam ve metnin genel amacı, bu iki üslup sanatının kullanımını doğrudan etkilemektedir. Aynı zamanda, bazı edatların zaman zaman birbirine yakın anlamlar taşıması, bu sanatların kesin sınırlarla ayrılmasını zorlaştırdığı değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, temennî ve tereccî, anlatımın etkisini güçlendiren, konuşmacının psikolojisini ve bakış açısını yansıtan önemli belâgat unsurlarıdır. Bu iki anlatım biçiminin doğru anlaşılması, hem Arap şiirinin, klasik metinlerin ve Kur'an ayetlerinin daha derinlemesine yorumlanmasına katkı sağlamaktadır. Yapılan bu çalışma, temennî ve tereccînin işlevlerini daha net bir şekilde ortaya koyarak, bu iki kavram arasındaki farkların ve benzerliklerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmayı amaçlamıştır.

Kaynakça

Kur'an-ı Kerim

Asîmî, Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım el-. *Hâşiyetu'l-Acrumiyye*, ts.

b. Hîşam el-Ensâri. *tel-Hisu eş-Şevâhidi ve Tel-Hisu'l-Fevâidi*. ed. Dr. Abbas Mustafa es-Sâlihî. Dimaşk: Dar el-Kitabi'l-Arabî, 1. Basım, 1986.

Bahâ'uddîn es-Subkî, Ebû Hâmid Bahâ'uddîn Ahmed b. 'Alî b. 'Abdilkâfi es-Subkî el-Mısırî. *'Arûsu'l-Efrâh fî Şerhi Telhîşî'l-Miftâh*. thk. Dr. 'Abdulhamîd Hindâvî. 2 Cilt. Beyrut: el-Mektebetu'l-'Asriyye, 1. Basım, 2003.

Beyâtî, Zâhir Şevket el-. *Edevâtü'l-İ'râbi*. Beyrut: Macd El-Mu'assasah El-Cami'iyyah lil-Dirasat ve-en-Neşr ve-el-Tazî, 1. Basım, 2005.

Burhânuddîn İbn Kâyyim, İbrâhîm b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb b. Kayyım el-Cevziyye. *İrşâdu's-Sâlik ilâ Halli Elfiyeti İbn Mâlik*. ed. Muhammed b. 'Avd b. Muhammed es-Sehlî. 2 Cilt. Riyad: Edvâu's-Selef, 1954.

Dimaşkî, Abdurrahman b. Hasan Habenneke el-Meydânî. *el-Belâgatu'l-Arabiyye*. 2 Cilt. Dimaşk: Daru'l-Kalem, 1. Basım, 1996.

Dusûkî, Muhammed b. Arefe. *Hâşiyetud-Dusûkî Ala Muhtasari'l-Meânî Li Saduddin el-Teftezânî*. ed. Abdulhamit Henâvî. 1 Cilt. Beyrut: el-mektebetu'l-'Asriyye, ts.

Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. 'Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî. *et-Tezyîl ve't-tekmîl fî şerhi't-Teshîl*. ed. Dr. Hasan Hindavî. 11 Cilt. Dimaşk; Riyad: Dâru'l-kalem; Dâru Künûzü İşbiliye, 1997.

Ebû'l-Yumn el-'Uleymî, Ebû'l-Yumn 'Abdurrahman b. Muhammed. *Fethu'r-Rahmân fî Tefsîri'l-Kur'ân*. ed. Nûruddîn Tâlib. 7 Cilt. Dimaşk: Darun-Nevâdir, 1. Basım, 2009.

Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed b. el-Herevî el-. *Tehzîbu'l-Luğa*. thk. Muhammed 'Avd Mir'ab. 8 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-'Arabî, 1. Basım, 2001.

Galâyînî, Mustafa. *Câmiu'l-Durûsî'l-Arabiyyeti*. ed. Ali Süleyman Şubârâ. Beyrut: Muessesetu'r-Risêle, 1. Basım, 2017.

- Hâşimî, Ahmet b. İbrahim b. Mustafa. *Cevâhiru'l-belâgati fî'l-Beyânî ve'l-Meânî ve'l-Bedî*. ed. Dr. Yusuf sumeyli. Beyrut: el-Mektebetu'l-Asriyye, 2005.
- Hâzîmî, Ahmet b. Ömer b. Musait. *Fethu Rabbi'l-Berîyyeti fî Şerhi Nazmi'l-Acrumiyyeti*. Mekke: Mektebetu'l-E-sedî, 1. Basım, 2010.
- Hişâm el-Ensârî el-Mısırî, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. Abdillâh b. *Muğni'l-Lebîb 'an Kutubi'l-E'arîb*. ed. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid. Beyrut-Lübnan: Dar İbn kesir, 1. Basım, 2015.
- İbn 'Âdil, Ebû Hafs Sirâc ed-Dîn 'Omar b. 'Alî b. 'Âdil el-Hanbelî ed-Dimeşkî en-Nu'mânî. *el-Lubâb fî 'Ulûmi'l-Kitâb*. ed. 'Âdil Ahmed 'Abdulmevcûd. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1998.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn 'Abdurrahmân b. 'Alî b. Muḥammed el-Bağdâdî. *el-Mudhiş*. ed. Mervân Kabbânî. Beyrut: Dar el-Kutubu'l-İlmiyye, 1. Basım, 1405/1985.
- Kayapınar, Mustafa, Belagatta Temennî Üslûbu, Cumhuriyet Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi, 2011, Cilt: XV, Sayı: 2, Sayfa: 167-171.
- Muhammed b. Eydemir, Muhammed b. Eydemir el-Musta'sımî. *ed-Durru'l-Ferîd ve Beytu'l-Kâsîd*. ed. Kâmil Selmân el-Cebûrî. 13 Cilt. Beyrut: Dar el-Kutubu'l-İlmiyye, 1. Basım, 2015.
- Nesefî, Ebû'l-Berekât 'Abdullâh b. Ahmed en-. *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*. thk. Yûsuf 'Alî Budeyvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1. Basım, 1998.
- Ömer, Dr. Ahmet Muhtar Abdulhamit. *Mu'cam el-Luğa el-'Arabiyya el-Mu'āsira*. 4 Cilt. Riyad: Alemu'l-Kutubi, 1. Basım, 2008.
- Rufâî, Ahmed Maylûb es-Sayyâdî er-. *Asâlib Belâghiyya, el-Fasâha - el-Belâgha - el-Ma'ânî*. Kuveyt: vekale-tu'l-Matbuat, 1. Basım, 1982.
- Sekkâkî, Ebû Ya'kûb Yûsuf b. Ebî Bekr b. Muhammed b. 'Alî es-Sekkâkî el-Harzemî el-Hanefî es-. *Miftâhu'l-'Ulûm*. Beyrut: Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 2. Basım, 1987.
- Semîn el-Halebî. *ed-Durru'l-Masûn fî 'Ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn*. ed. Dr. Ahmed Muhammed el-Harrât. 11 Cilt. Dimaşk: Dâru'l-Kalem, 2016.
- Suhârî, Ebû'l-Munzir Seleme b. Muslim b. İbrâhîm es-. *el-İbâne fî'l-Luğati'l-'Arabiyye*. thk. 'Abdulkerîm Halîfe vd. 4 Cilt. Meskat-Ummân: Vizâretu't-Turâsî'l-Kavmiyyî ve's-Sekâfeti, 1. Basım, 1999.
- Suntay, Ali. *Arap Dili Gramer Tarihinde Kisâi'nin Münazaraları*. ed. Doç. Dr. Emin Cengiz. Ankara: İlahiyat, 1. Basım, 2024.
- Yıldız, Hakkı Dursun. "Arap". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 3/272-276. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1991. <https://islamansiklopedisi.org.tr/arap>